

Rippl-Rónai évforduló

IRTA: PÁTI FERENC DR.

MEGYÉNK MŰVELŐDÉSI OSZTÁLYÁNAK helyiségében összejöttek a minap többen a művészet megértő barátai közül, hogy városunk nagy fiáról, Rippl-Rónai Józsefről, halálának közeledő harmincadik évfordulójáról és annak megünnepléséről értekezzenek. Novemberben lesz ugyanis három évtizede annak, hogy ez a festő-lángelme itt, szülővárosában végső álmra lehunyta szemét. Ez évfordulóhoz közel áll egy másik évforduló, születésének századik évfordulója. Rippl-Rónai József 1861-ben született, tehát négy év múlva lesz születésének századik évfordulója. De érdemes-e már most évfordulót ünnepelnünk? A válasz csak egyértelmű lehet: vitathatatlanul igen! A megemlékezésben példamutatással szülővárosának kell előjárnia. Így ez a novemberi évforduló előkészítője lesz a négy év múlva bekövetkező sokkal szélesebb körű, minden bizonnyal országos távlatú megemlékezésnek.

Vajon e letűnt három évtized után rászorul-e a keleti temető nagy halottja erre az ébresztésre? Nem, nem szorul rá. A mester művei élnek és a mester él műveiben. A három évtized alatt az érdeklődés Rippl-Rónai életműve iránt csak fokozódott. Képeit utánozzák, másolják és sajnos — gyakran hamisítják is. A jubileumnak a jelen esetben nem az a feladata tehát, hogy egy géniust megmentsen az elfeledésből, hiszen ez a géniusz él és hat ma is és élni és hatni fog a jövőben is. Miben is áll akkor a következő jubileum feladata? Ezt nehéz pár szóval vagy akár pár mondatban is összefoglalóan meghatározni, mert ez a feladat igen sokirányú és egyben igen sokrétű. Nagy művészek, mint Rippl-Rónai is, műveikben egy egész világot alkotnak sajátos atmoszférával és az élet lényének és árnyainak ezerszínű tükrözésével. Érthető, hogy sok ágra oszlik és rendkívül sok kérdést, problémát vet fel a velük és műveikkel való foglalkozás. Már pedig a jubileumnak, ha csak nagy vonásokban is, ki kell terjeszkednie a felvethető problémákra, és legalább is ösztönzést kell adnia azok megoldására.

Évből is öröndetes, hogy a minap megalakult jubilaris bizottság emlékkönyv kiadására határozta el magát, amely a Megyei Tanács anyagi támogatásával fog megjelenni. Lehetetlen ugyanis, hogy írásban is ne rögzítsük a problémákat és

legmélyebb mélységeiből tör elő, a festő szívével fest, bár a sikernek fontos tényezője a technika is, a kéz ügyessége. Finom rezdülésekről van itt szó, amelyek vizsgálatánál szinte sohasem érünk el a megismerés teljességéig, ami azonban nem jelenti azt, hogy ne törekedjünk erre a teljességre. Rippl-Rónainál éppen ifjúsága, zsenijének kibontakozása tartalmaz ismeretlen területeket. Hogyan nyíladozik ez a zseni a kaposvári színre-szemre emócióntlan kispolgári környezetben? Holott bizonyára voltak emóciói, amelyek irányt jelöltek későbbi fejlődéséhez. Az »Emlékezések« lapjain nem kapunk erre felvilágosítást. De vajon ma már ki tud erre felvilágosítást adni? Mi érdekelte? Milyen könyveket olvasott? Milyen festőkért lelkesedett? Ifjúkori kísérletei is elkallódtak.

Minden nagy művész életében van egy törvény: az önmagára ismerésének, a tehetsége és hivatása felismerésének, s a hivatásához való tántoríthatatlan ragaszkodásnak törvénye. Ez Rippl-Rónai életében is teljes mértékben megvan. Kora ifjúságában lételeme már a festés, a rajz. Atyja pedagógus, ő is erre a pályára indul, nevelő lesz egy grófi családnál. De a hivatástudat nem hagyja nyugton, és elhatározó cselekvésre készíti. Otthagyja a nevelői pályát, Münchenbe megy, s a nagymúltú festőiskolára iratkozik be. Itt fejlődik ki meglepő gyorsasággal híres rajztudása, mely annyira jellemző lesz későbbi művészetére. Csakhamar már München sem elégíti ki, Párizs vonzza, Munkácsy dicsősége, s még inkább azok az újszerű festőtörékvések, új stílusok, melyek Párizsból indulnak el és Európa-szerte megújodást hoznak a képzőművészeti törékvésekbe. Itt Munkácsy veszi pártfogásába. Ekkori képein eleinte Munkácsy hatása érzik. De Rippl-Rónai tehetsége nem ismer megállást mindaddig, míg el nem jut a művészi fejlődés legmagasabb fokáig, az eredeti mondanivaló eredeti kifejezésének művészetéig. Párizs az eddiginél még szélesebb látókört nyit számára, új tartalmi és formai lehetőségeket. S néhány év alatt kialakul az igazi Rippl-Rónai stílus: az életnek, az embereknek, a tájaknak, az élet nagy és kis dolgainak mélyérzetű és mélyértelmű meglátása, s e meglátás újszerű, eredeti és mindig frissenható, bravúros kifejezése. Az »Emlékezések«-ben életteltjes leírás kapunk ezekről az esztendőkről.

tást, s az eszmei mondanivaló magasrendűségét, határozottságát, egy fölényes világszemlélet kifejezését. Miben összegezhető ez a szemlélet? Talán ebben: Lássuk meg az élet szépségét a tájban, a vidékben, ahol élünk, közvetlen környezetünkben, embertársainkban, akik közt dolgozunk, a munkában, az élet minden napjaiban, örömeiben és még bánataiban is, mert élni szép és élni érdemes. Természetesen ez csak nagyon is felszínes összefoglalás, mert a művészi mondanivaló ezer meg ezer változatában rögzítődik meg képein és mindenütt más-más megoldással, de hiszen a művészet feladata éppen az, hogy kifejezze a maga formanyelvén érzelmi világunk rejtett, finoman árnyalt rezdüléseit. Mi más ez, mint a kifejezhetetlen kifejezése?

MŰVÉSZETÉNEK LÉNYEGÉVEL összefügg, hogy szereti témáit, modelljeit közvetlen környezetéből venni. Ezért van annyi kaposvári tárgyú képe, annyi kaposvári modellje. A kaposvári tájat, utcákat és embereket emeli fel a költői szemlélet magaslatába ennek a festő-költőnek a művészte, mint a délibáb a fényjátékok sugártörésével megmutatja költői arculatukat a tájaknak. A századeleji életet tükrözteti, és benne és általa az örök emberi életet. Itt született, ez a város adta Rippl-Rónai Józsefet a művészettörténelemnek. Az évforduló megrendezésével, az emlékkönyv kiadásával ez a város nem dicsekedni akar, de kötelességet teljesíteni. Ennek a városnak, a mi városunknak kötelessége és egyben jogos igénye is, hogy Rippl-Rónai József hagyatékának minél teljesebb mértékben középontja és őrzője legyen. Művei szétosztottan vannak itthon és külföldön, magántulajdonban és múzeumokban. A róla elnevezett Somogy megyei múzeum Rippl-Rónai anyagának kiegészítése is a jubileum, a jövő feladata, hadd legyen ez a gyűjtemény minél teljesebb, minél összefoglalóbb. De e gyűjtemény így is kifejezi, hogy a mester mennyire él. A festmények, pasztellek, rajzok, ma is frissen hatnak, az élet levegőjét lehelik ma is. A keleti temető három évtizede porladó nagy halottja ecsetjének és írójának vonásaival maradandósággá varázsolja a mulandóságot.

megoldásokat, Irásbeliség nélkül nincs anyaggyűjtés és tudományos összegezés sem. Rippl-Rónai József művészetének már a művész életében jelentékeny irodalma volt, amely azóta értékes írásokkal bővült, de a művész életét és alkotásait összegző tudományos szintű műnek még ezután kell megjelennie. Minden ilyen irodalom kútforrása a művész által írt »Emlékezések«. E munka Rippl-Rónainak egyetlen nagyobb irodalmi megnyilatkozása. Mint írói munka is értékes, stílusában, elgondolásában egyaránt méltó a művészhez. Azonban ma már alig hozzáférhető, újabb kiadását kellene szorgalmazni. De nem tartalmazza ifjúságát, s mivel még 1911-ben jelent meg, nem nyújthat felvilágosítást a későbbiekre sem, a művész pályájának későbbi alakulására, belső fejlődésének későbbi hullámzására, ellenben felbecsülhetetlen értékű forrásanyag a művész pályájának de-lére vonatkozólag. Az »Emlékezések«-et kiegészítendő szükséges volna a művész levelezésének összegyűjtése. S a Rippl-Rónai irodalom csak úgy lenne teljes, ha összegyűjtenénk a művésszel és műveivel, kiállításával foglalkozó hírlapi és folyóiratbeli cikkeket, ismertetéseket, kritikákat is. A várt emlékkönyv remélhetőleg szövegében is és az abból származó ösztönzésekéből, indítá-sokból következően is jelentős mérföldköve lesz a Rippl-Rónai irodalomnak.

A MŰ NEM VÁLASZTHATÓ
EL a művész egyéniségétől, biológiai alkatától, egész életétől és természetesen a környezettől, a kortól sem, amelyben ez az élet lejátszódik. A művész egyéniségének és életének alaposabb megismerése nem egyszerű kíváncsiszkodás, hanem tudományos szükségesség a művek teljes értékű megismeréséhez, megértéséhez és esztétikai méltatásához. Az idősebb nemzedékből ma még sokan vannak, akik ismerősi, esetleg baráti viszonyban voltak a művésszel. Sokan vannak, de soraik egyre ritkulnak. Az emlékkönyvnek ezek megszólaltatása is hivatása lesz. Rippl-Rónai életét eléggé ismerjük, s ha egy tudós vagy államférfi életművének számbavételéről volna szó, amit tudunk, az teljesen elég volna. Más az eset a művész műveinél. A műalkotás a tudatvilág tárnáinak

S MEGIS VOLNA MÉG itt is tennivalója a Rippl-Rónai irodalomnak. Az egykorú párizsi képzőművészeti irodalom áttanulmányozása bízvást még értékes adatokat hozna a művész e forrongó időszakának s az azt követő lehiggadásnak ábrázolásához. Ismeretes, hogy Párizsban a kelet-ázsiai művészet is nagy vonzóerőt gyakorolt rá, annak stilizáló és dekoratív motívumai kétségkívül hatással voltak a Rippl-Rónai stílus kialakulásához. De vajon nem lehetett rá éppúgy hatással a kelet-ázsiai művészettel sok tekintetben rokon, ugyancsak stilizáló és dekorációra hajlamos somogyi népművészet is? A kibontakozó Rippl-Rónaira is bizonyára nagy hatással voltak a mindig döntő jelentőségű gyermekkori és ifjúkori emlékek. Hiszen a szülei iránt és a szülőföldje iránt való szeretet oly mélységesen élt benne. Másfél évtizedes párizsi tartózkodása alatt csak ritkán tér haza, felesége is francia nő, de ezután megragadja szívét a honvágy, ez az emberi szívet oly csodásan vonzó vízszintes gravitáció. Valamivel a századforduló után, 41 éves korában hazatér, s most már újból szülővárosában, a mi városunkban lesz állandó otthona. Sokan már eddig is, hazulról is felfigyeltek rá, de most itt-hon egyszerre a magyar képzőművészet egyik irányítója lesz, nem hivatalosan, hanem tehetségével, művészetének erejénél és hatásánál fogva. A magyar képzőművészet huszadik-századi történetét elképzelhetetlen lenne Rippl-Rónai nélkül megírni.

De mint minden nagy művész életműve akként Rippl-Rónai műve is nem csupán a képzőművészet történetéé, hanem magáé a történelemé. A művészi alkotás ugyanis nemcsak gyönyörködtetés, hanem világnézeti megnyilatkozás is, az élet értelmének hirdetése. Életpályája a feudálkapitalizmus korára esik. A politikai életben nem vett részt, de világnézeti Ady Endrével való barátsága is biznyítja, aktív éppén itt, Kaposvárott ismerkedett meg. Művészetének szabad szárnyalásával ő is, mint az irodalom terén Ady, zászlóbontója lett a honi haladásnak. Ritka, gazdag termékenységű művész. Műveinek száma több ezerre megy, s nincsen köztük selejtes alkotás. Mindegyik magán viseli a nagy művész keznyomát, a tökéletes formai meglá-